

Magdalena Gumkowska

"Pamiętki a Příroda", r. 11 (1986) : [recenzja]

Ochrona Zabytków 41/3 (162), 201-205

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tuowane wzdłuż wąskiego wąwozu w górach Serra de Ouro Preto stały się początkiem szybko rozwijającego się miasta. Do dzisiaj czytelna jest w planie miasta tymczasowość powstałego na początku XVIII stulecia układu urbanistycznego, pozbawionego ukształtowanego centralnego ośrodka życia miejskiego z żywiołowo ukształtowanym systemem komunikacyjnym. Artykuł przedstawia historię rozwoju gospodarczego i urbanistycznego Ouro Preto na tle dziejów portugalskiej kolonii, podkreśla oryginalność dorobku kulturalnego miasta, które w okresie prosperity w połowie XVIII w. było jednym z najprężniejszych zespołów urbanistycznych obu Ameryk. Od 1712 r., kiedy zostały na tym obszarze rozwiązane wszelkie wspólnoty zakonne, ton miastu nadawała zamieszkała społeczność świecka, stając się fundatorem i opiekunem licznie powstających w mieście, zachowanych do dziś, wspaniałych budowli sakralnych. Koniec XVIII stulecia to zmierzch świetności miasta. Od 1897 r., kiedy to stolice regionu przeniesiono do Belo Horizonte, wszelki ruch budowlany niemal ustał. Dzięki temu zachowany XVIII-wieczny zespół urbanistyczny Ouro Preto przedstawia tak wielką wartość historyczną. Jego unikatowe walory dostrzeżono już w latach trzydziestych XX w., podnosząc miasto do rangi pomnika narodowego i zakazując wprowadzania jakichkolwiek zmian w jego strukturze urbanistycznej. Kolejnym krokiem Rządu Federalnego Brazylii było uznanie go wraz z jego najbliższymi okolicami za chronioną prawem własności ogólnonarodową. Podjęte już w latach trzydziestych kompleksowe prace konserwatorskie trwają do dziś. W 1980 r. Ouro Preto zostało wpisane przez UNESCO na listę zabytków Światowego Dziedzictwa Kulturalnego.

BOOK REVIEWS (Przegląd książek)

P. A. Faulkner, C. Hewett, *Church Carpentry*. Phillimore & Co, Chichester 1982. £ 9,95 (s. 155)
Prezentowana książka jest studium elementów ciesielskich i stolarskich średniowiecznych budowli sakralnych hrabstwa Essex. Autor uzupełnił je wykazem 360 kościołów z tego regionu wraz z krótkimi ich opisami oraz ilustracjami, doskonałym indeksem, glosariuszem i obszerną bibliografią.

P. H. Goodchild, *Land Use Consultants. A Study of Gardens and Designed Landscapes in Scotland*. Countryside Commission, 1983, v 172 pp ISBN 0 902226 69X.XX (s. 156)
Publikacja przynosi rzetelnie opracowane podstawowe materiały wyjściowe dla konserwatorskich prac projektowych dotyczących restauracji i zagospodarowania zabytkowych zespołów ogrodowych i parkowych Szkocji. Zaprezentowane studia dotyczą 32 wybranych obiektów, w tym takich jak Abbotsford, Kinross, Crathes i Inverary.

Gael de Guichen, Michael Brawne, *The Museum Interior-Temporary and permanent Display Techniques*. Thames and Hudson, London 1982 s. 160 £ 18 (s. 157-158).
Książka M. Brawne'a ukazuje wkład włoskich architektów w rozwój nowoczesnej architektury muzeów oraz kształtowania metod wystawienniczych. Wśród prezentowanych zaadnień zabrakło jednak wyczerpujących informacji na temat technicznej, niewidocznej dla publiczności, strony funkcjonowania nowoczesnych placówek muzealnych. Takie potraktowanie tematu stwarza mylne wrażenie, iż budynek muzeum może być tworem niczym nie skrzepowanej wyobraźni architekta.

Denyse Waillancourt, *Yvon Charbonneau, Yvon Deslones i Marc Lafrance, Quebec wille fortifiée du XVIIe au XIXe siècle*. Pelican/Parcs, Canada 1982
To świetne studium fortyfikacji Quebec'u autorzy zrealizowali według określonego planu tematycznego, który obejmuje zagadnienia polityczne i militarne, sytuację, układ urbanistyczny oraz główne budowle miasta. Nie pominęli również spraw związanych ze ścieraniem się na tym terenie dwóch potężnych reżimów: francuskiego i angielskiego. Publikacja jest opatrzona doskonałą dokumentacją fotograficzną oraz bibliografią. Szkoda tylko, iż w pracy nie zamieszczono planu miasta ukazującego wszystkie etapy jego rozwoju.

oprac. Małgorzata Rozbicka

PAMĄTKY A PRÍRODA. Wyd. Státní ústav památkové péče a ochrany přírody w Pradze w wydawnictwie „Panorama” na zlecenie Ministerstwa Kultury CSR. Ukazuje się dziesięć razy w roku.

Rocznik 11(1986)

Zeszyt 1, ss. 64, ilustracje

P. Vodňanský, *Modernizace kulturních památek s bytovým využitím* (Modernizacja zabytków dla celów mieszkalnych), ss. 1-3. Problemy adaptacji zabytkowych domów mieszkalnych w centrach historycznych. Aktualnie w CSRS 1/3 mieszkań pochodzi z okresu przedwojennego (sprzed 1939 r.). Znaczna część domów w centrach historycznych to obiekty od XIV do XIX w. i w związku z powyższym kwestie adaptacji dla potrzeb mieszkalnych przy jednoczesnym zachowaniu substancji zabytkowych są niezwykle skomplikowane. Pierwszy etap prac przewidziany jest do 1995 r.

J. Antošová, *Poznatky z regenerace a probíhající modernizace v městské památkové rezervaci Litoměřice* (Uwagi na temat regeneracji i modernizacji miejskiego rezerwatu w Litomierzycach), ss. 4-7, 6 ilustr. Problemy modernizacji zabytkowego miasta przedstawione zostały na przykładach wybranych obiektów. Wskazanie błędów i trudności. Problem koncentracji mocy produkcyjnych, związki z infrastrukturą.

J. Bukovský, *Měnišská brána v Brně slouží po obnově novému účelu* (Brama Mienińska w Brnie – nowe cele po odnowie), ss. 8-12, 6 ilustr. Odbudowa obiektu zabytkowego po przejęciu go w 1972 r. przez władze miasta. Ekspozycja historyczna – opis adaptacji obiektu dla celów muzealnych bogato ilustrowany. Pozytywna ocena nowej funkcji.

L. Mičák, *Transfery barokních nástěnných maleb z Trhavic do Olomouce* (Transfery barokowych malowideł ściennych z Trhavic do Olomuńca), ss. 13-15, 4 ilustr. Losy barokowego malowidła Ignaca Oderlickiego z cmentarnej kaplicy kościoła Narodzin Marii Panny w Trhavicach w woj. północnomorawskim. Awaryjny stan obiektu stwarzał zagrożenie dla malowidła. Wybór optymalnych warunków dla nowego usytuowania zabytku. Ostatecznie zdecydowano się na kościół Marii Panny w Olomuńcu. Prezentacja najważniejszych kwestii konserwatorskich związanych z transferem malowidła.

M. Mžýková, *Díla českých malířů 19. a 20. století v zámeckých sbírkách – Me-N* (Dzieła malarzy czeskich XIX i XX w. w zbiorach zamkowych), ss. 16-22, 8 ilustr. Ewidencja zabytków ruchomych – dzieł malarzy czeskich XIX i XX w. w kolekcjach zamkowych. Materiał adnotowany w układzie alfabetycznym wraz z ilustracjami: B. Menčík, A. Menschl, G. Meretta, O. Merveldtová, L. Michálek, F. Mikule, E. Milán, S. T. Millán, J. Minařík, R. Mosler, J. Mráz, J. Mrák, B. Mudroch, A. Mucha, J. Mucha, F. Müller, J. Multrus, G. Murad-Michalkovská, J. Myslbek ml., F. Nadorp, F. X. Naske, J. M. Navrátil, V. Nechleba, O. Nejedlý, A. Němeic, J. Nentvich, V. Ninger, K. Nord, Nostic, W. Nowak, J. Nowopacký, A. Nowotný, V. Nowotný.

L. Dvořáková, *Dvacet let soutěže Poznej a chraň* (Dwadzieścia lat konkursu „Poznaj i chroń”), ss. 23-24, 1 ilustr. Historia konkursu, który powstał w 1965 r. „Poznaj i chroń zabytki Prahy” przeznaczony dla młodzieży. Walory oświatowe konkursu.

– jpů –, *Černé řemeslo v průběhu staletí* (Czarne rzemiosło na przestrzeni wieków), ss. 25-26, 2 ilustr. Wystawa „Czarne rzemiosło” w Muzeum Techniki w Pradze (grudzień 1984 – styczeń 1985) poświęcona kowalstwu artystycznemu. Ciekawy katalog.

– dav –, *100 let Uměleckoprůmyslového muzea* (Sto lat Muzeum Sztuki Użytkowej), ss. 28-29, 3 ilustr. Historia Muzeum i jego rola w życiu kulturalnym Prahy.

Recenzje, s. 30

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim.

Zeszyt 2, ss. 64, ilustracje

J. Varhaník, J. Zavřel, *K morfologii a petrografii raňe gotické výstavby hradu Zvíkova* (W kwestii morfologii i pe-

trografii wczesnogotyckiej budowy zamku Zwikow), ss. 65–71, 6 ilustr. Historia obiektu, szczegółowa analiza materiałów budowlanych. Analogie do innych obiektów z tej samej epoki we Włoszech. Związki z gotycką architekturą bawarsko-austriacką dorzecza Dunaju.

Y. Janková, *Palác Koruna, k obnově architektury 20.století* (Pałac „Korona” – problemy odnowy architektury XX w.), ss. 72–78, 8 ilustr. Historia budowy Pałacu „Korona” w historycznym centrum Pragi na skrzyżowaniu Wacławskiego Namieści z ulicą Przikop. Przebudowa obiektu w czasie budowy metra. Problemy konserwatorskie, zwłaszcza kwestia konserwacji elementów szklanej kopuły.

I. Šperling, *Restaurovaná freska Carla Carloneho na hlavním schodišti Clam-Gallasova paláce w Praze* (Odrestaurowany fresk Carla Carlone w sieni głównej pałacu Clam-Gallasa w Pradze), ss. 79–84, 4 ilustr. Carlo Innocenzo Carlone (1685–1775). Problemy restauracji fresku w latach 1984–1985. Badania historyczne obiektu i szczegółowa prezentacja obiektu oraz działań konserwatorskich.

–DB– *Miniatura a drobní portrét z českých a moravských sbírek* (Miniatura i mały portret z czeskich i morawskich zbiorów), s. 84. Autorka przedstawia 350 miniatur wystawionych na ekspozycji w Galerii na Starym Mieście w Pradze. Miniatury na emalii, kości słoniowej, pergaminie, papierze.

M. Mžyková, *Díla českých malířů 19. a 20.století v zámeckých sbírkách*, (O–P) (Dziela malarzy czeskich XIX i XX w. w zbiorach zamkowych), ss. 85–92, 9 ilustr. Ewidencja zabytków ruchomych – dzieł malarzy czeskich XIX i XX w. w kolekcjach zamkowych. Materiał adnotowany w układzie alfabetycznym wraz z ilustracjami: J. Obrovský, V. Oliva, F. Ondrůšek, E. Orlik, E. Pallavicini, F. A. Palme, J. Panuška, J. Pannýrek, A. Papáček, J. F. Papáček, F. Pečinka, A. Pelikán, I. Perlsee, F. Peroutka, E. T. Peter, S. Pfaltz, K. L. Philippot, A. B. Piepenhagen, L. Piepenhagenová, S. H. Pinkas, I. Pinkasová, M. Pirner, F. Podešva, G. Poppe, K. Postl, V. Potěšil, F. Procházka, A. Prokop, I. Pucherna, K. Purkyňe.

M. Králová, *ICCROM – kurz konzervace kamene* (ICCROM – kurs konserwacji kamienia), ss. 93–94. Informacja o działalności szkoleniowej w zakresie konserwacji kamienia na kursach specjalistycznych ICCROM w Rzymie.

17. *konference historické archeologie* (XVII konferencja archeologii historycznej), ss. 94–95. Notatka na temat konferencji w Ołomuńcu w dn. 30 IX – 4 X 1985 r. Przdruk Uchwały.

A. Vošahlík, *80 let profesora Emanuela Hrušky* (Osiemdziesięciolecie prof. E. Hruszki), s. 95, 1 ilustr. Notatka z okazji jubileuszu wybitnego urbanisty i działacza ICOMOS.

Streszczenia w jęz. angielskim, francuskim i niemieckim.

Zeszyt 3, ss. 64, ilustr.

O. Pánek, *Chránit, udržovat a účelně využívat* (Chronić, utrzymywać i celowo wykorzystywać), ss. 129–131. Autor przedstawia rolę i zadania służb ochrony zabytków w Czechosłowacji, dotychczasowe dokonania i ich znaczenie społeczne, polityczne oraz kulturowe.

M. Glosová, *25 let památkové péče ve Středisku státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje* (25 lat ochrony zabytków w Państwowym Ośrodku Ochrony Zabytków i Przyrody w województwie Środkowoczeskim), ss. 132–137, 4 ilustr. Podsumowanie dwudziestopięcioletnia działalności Ośrodka. Prezentacja najważniejszych dokonań (np. prace konserwatorskie w zamku Libiechow czy w kościele Św. Bartłomieja w Kolinie, konserwacja ponad 120 tys. zarejestrowanych zabytków ruchomych). Rys historyczny instytucji i prezentacja jego przemian strukturalnych.

D. Vernerová, *Rekonstrukce tvrze w Čelákovcích* (Rekonstrukcja twierdzy w Czelakowicach), ss. 138–142, 8 ilustr. Rekonstrukcja twierdzy w Czelakowicach przeznaczonej na siedzibę miejskiego muzeum. Obiekt z XIV w. w okolicach Pragi. Rys historyczny i prezentacja problemów adaptacyjnych.

M. Radová, *Příklad v Lokte* (Przykład – Loket), ss. 143–144, 3 ilustr. Konserwacja domu o konstrukcji szachulcowej na ul. Kościelnej w mieście Loket. Zachowanie funkcji mieszkalnej. Problemy budowlane i konserwatorskie.

O. Pánek, *Jáchranna tvrže v Čejkovicích* (Twierdza obronna w Czejkowicach), s. 145, 2 ilustr. Pierwsze wzmianki o twierdzy pochodzą z XIII w. Podjęcie prac przy obiekcie o powierzchni 2298 m² i kubaturze 23 792 m³. Przedstawienie funkcji zabytku.

J. Netková, *Soutěž o nejlepší společenskou prezentaci památkového objektu ke 40. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou* (Konkurs na najlepsze zagospodarowanie i wykorzystanie obiektu zabytkowego z okazji 40 rocznicy wyzwolenia Czechosłowacji przez Armię Radziecką), ss. 146–148, 6 ilustr. Sprawozdanie z konkursu organizowanego przez władze terenowe i centralne. I miejsce – dyrekcja zamku w Opocznie, II miejsce – dyrekcja zamku Czerwena Lhota, III miejsce – dyrekcja zamku w Telczu. Wyróżnienia uzyskały: zamek Kozel, Kromierz i Raduň.

M. Mžyková, *Díla českých malířů 19. a 20.století v zámeckých sbírkách*, (Q–St) (Dziela malarzy czeskich XIX i XX w. w zbiorach zamkowych), ss. 149–156, 8 ilustr. Ewidencja zabytków ruchomych – dzieł malarzy czeskich XIX i XX w. w kolekcjach zamkowych. Materiał adnotowany w układzie alfabetycznym wraz z ilustracjami: J. Quaisser, F. K. Quast, J. Z. Quast, V. Radimský, J. Rambousek, K. Rélink, V. Riedel, A. Richter, F. Richter, A. Rosiwal, B. Roubalík, Z. Rudl, F. Runk, A. Russ, I. Russ, J. Russ, A. Sacchetti, Salm, V. Sedláček, J. See, F. Sequens, H. V. Seykora, G. V. Schaller, J. Scheffel, J. B. Schinkaneder, K. Schlesinger, J. Schmidt, B. Schnirch, Schönborn, Schönburg, J. J. Schramm, V. Schránil, J. Schuster, R. Schwáger, H. Schwaiger, Schwarzenberk, O. Schweigel, Otto Schweigel, F. Skála, F. Skopalík, J. Skramlík, T. Skramlíková, A. Sláviček, V. Sochor, J. Slalmach, E. Staňek, V. Staubmann, M. Staubmannová, H. Steiner-Prag, L. Stephan, J. Stibrál, E. Stillfrid, V. Stretti, V. Stríbrný, C. Stuchlík, K. Stuchlík.

J. Majer, *Dvě symposia o technických památkách – Walbrzych 24–26.09.1985 a Hettstedt 2–3.10.1985* (Dwa sympozja o zabytkach techniki – Walbrzych (PRL) i Hettstedt (NRD)), ss. 157–158. Szczegółowa notatka na temat obu sympozjów dotyczących zabytków techniki, które miały miejsce w 1985 r.

M. Maxa, *Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách V. Scheybala a ve sbírkách Okresního muzea v Jičíně* (Sztuka ludowa północnowschodnich Czech w rysunkach V. Scheybala oraz w zbiorach Muzeum Powiatowego w Jicinie), s. 155, 1 ilustr. Informacja o wystawie. Szczegółowe omówienie prac przedstawionych.

Recenzje, s. 159

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i angielskim.

Zeszyt 4, ss. 64, ilustr.

M. Králová, P. Mazourek, J. Šrámek, *Konzervace románského vlýsu v Třebíči* (Konserwacja romańskiego fryzu w Trzebiecy), ss. 193–199, 10 ilustr. Problemy konserwacji fryzu romańskiego w jednym z najznakomitszych zabytków na Morawach, w bazylice Św. Prokopa w Trzebiecy. Rys historyczny obiektu i pełna prezentacja działań konserwatorskich przy konserwacji kamienia (piaskowca). Badania fizyko-chemiczne, stosowane preparaty.

K. Křížová, *Zobrazení interiéru 19.století a jeho význam v památkové praxi* (Przedstawienie wnętrza dziewiętnastowiecznego w materiałach ikonograficznych i znaczenie tychże w praktyce ochrony zabytków), ss. 200–206, 11 ilustr. Rola źródeł ikonograficznych przy rekonstrukcji wnętrza zabytkowych. Autorka omawia materiały takich artystów jak: K. Nord, J. Ranzmajer, J. Koruna. Problemy aranżacji wnętrza zabytkowych pałaców i zamków.

J. Kaše, *Předvoň a balustráda pražské Lorety* (Plac przed wejściem do Lorety i balustrada Praskiej Lorety), ss. 207–213, 10 ilustr. Dzieje obiektu – jednego z najcenniejszych zabytków architektury czeskiej, projektu K. Dienzerhöfera. Studium historyczno-naukowe, Prace archeologiczne w publi-

zu balustrady doprowadziły do odsłonięcia kamiennej drogi. Problemy konserwacji rzeźb znajdujących się niegdyś na balustradzie, z których pozostało jedynie 10 (w tym 6 na balustradzie, a 4 w lapidarium).

J. S o m m e r, *Ke stavebnímu vývoji kostela ve Straškově* (Na temat rozwoju budowlanego kościoła w Straszkwowie), s. 214–215, 3 ilustr. Artykuł dotyczy kościoła w pow. Litomierzyce, który powstał około 1200 r. jako niewielka budowla romańska. Przedstawienie kolejnych zmian. Ocena zachowania stanu dzisiejszego.

M. M ž y k o v á, *Díla českých malířů 19. a 20. století v zámeckých sbírkách (Sv–T)* (Dzieła malarzy czeskich XIX i XX w. w zbiorach zamkowych), ss. 216–221, 6 ilustr. Ewidencja zabytków ruchomych – dzieł malarzy czeskich XIX i XX w. w kolekcjach zamkowych. Materiał adnotowany w układzie alfabetycznym wraz z ilustracjami: E. Svoboda, K. Svoboda, K. Svoboda, K. Svolinský, J. Swerts, J. Sýkora, Sylva-Tarrouca, F. J. Šafarovic, V. Šanberk, S. Šedivá, J. Šetlík, J. L. Šichan, J. Silhavý, T. F. Šimon, M. Šimsová, J. Špillur, J. Šplíchal, M. Státný, Šternberk, F. Štraybl, M. Švabinský, J. Švanda, M. Tejček, J. E. Teltscher, F. Thomayer, K. M. Thuma, Thun, H. Tichý, F. Tkadlík, F. Toman, J. Trefný, B. Tremmel, J. M. Trenkwald, A. Triaček, V. Trsek.

Recenzje, s. 223

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim

Zeszyt 5, ss. 64, ilustr.

P. M a r á k y, *K 35. výročí organizované památkové starostlivosti na Slovensku* (35 rocznica zorganizowanej ochrony zabytków na Słowacji), ss. 257–260, 4 ilustr. Autorem artykułu jest dyrektor Państwowego Instytutu Ochrony Zabytków w Bratysławie. Ocena prac w zakresie ochrony zabytków na Słowacji od 1951 r. Przedstawienie osiągnięć i planów na przyszłość.

V. R a z í m, *Raně gotická fortifikace města Horažďovic* (Wczesnogotycka fortyfikacja miasta Horažďovice), ss. 261–269, 19 ilustr. Fortyfikacje pochodzą z ostatniego ćwierćwiecza XIII stulecia. Miasto Horažďovice położone jest u podnóża Szumaw.

Artykuł jest formą studium historycznego i urbanistycznego w aspekcie historycznym oraz współczesnym. Analiza roli fortyfikacji w układzie miejskim, szczegółowe omówienie problemów budowlanych (mury, bramy).

M. S u c h o m e l, *Praktické využití památkové dokumentace při modelaci sochařských rekonstrukčních doplňků* (Praktyczne wykorzystanie dokumentacji przy modelowaniu elementów rekonstrukcji rzeźbiarskich), ss. 270–276, 12 ilustr. Artykuł omawia problemy związane z rolą materiału ikonograficznego przy rekonstrukcji elementów rzeźby zabytkowej. Znaczenie dokumentów takich jak: rysunki, obrazy, fotografie historyczna. Autor zwraca też uwagę na rolę dokumentacji fotogrametrycznej, a także materiału takiego jak modele gipsowe, kopie czy szkice. Przykłady zabytków praskich.

T. B u l i o n o v á - K u b á t o v á, *Prachnerova kašnová socha „Vltava“* (Rzeźba przy studni praskiej pn. „Weltawa“), ss. 277–279, 2 ilustr. Artykuł omawia rzeźbę autorstwa Prachnera (1784–1823) stanowiącą element ozdoby studni publicznej przed pałacem Clam-Gallasa w Pradze. Analiza zabytkowej rzeźby, problemy datowania i ocena wartości estetycznych z punktu widzenia dorobku artysty.

P. V o d ň a n s k ý, *Ještě k modernizaci kulturních památek s bytovým využitím* (Jeszcze w kwestii modernizacji zabytków kultury dla celów mieszkalnych), s. 279. Problemy adaptacji wnętrz zabytkowych dla współczesnych potrzeb mieszkalnych – kwestie prawne, organizacyjne i finansowe.

J. N e t k o v á, *Využití památek v cestovním ruchu* (Wykorzystanie zabytków w ruchu turystycznym), ss. 280–285, 10 ilustr. Autorka przedstawia referat wygłoszony na międzynarodowej naradzie Grupy Roboczej Krajów Socjalistycznych ds. Konserwacji Zabytków Historii, Kultury i Muzealiów w 1985 r. we Fromborku w ramach Komisji ds. Informacji, Popularyzacji i Turystyki w ochronie Zabytków. Jest to porównanie dwu obiektów: zamku w Opocznie i zamku Czerwonej Lhocie pod kątem ich zagospodarowania i wykorzystania w ruchu turystycznym.

–vlm – *Umělecká litina – významná etapa historie blanenského železářství* (Odlewnictwo artystyczne – znaczący etap historii hutnictwa w Blansku), s. 286, 1 ilustr. Omówienie zbiorów Powiatowego Muzeum Krajoznawczego w Blansku. Historia zbiorów dziewiętnastowiecznych, niezwykle ciekawych przykładów rzemiosła artystycznego w Czechach.

Recenzje, ss. 286–287

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim.

Zeszyt 6, ss. 64, ilustr.

K významnému životnímu jubileu PhDr. Heleny Hanšové (Z okazji znaczącego jubileuszu życiowego Dr Heleny Hanszowej), s. 321, 1 ilustr. Jubileusz 65 rocznicy urodzin H. Hanszowej – kierownika departamentu ochrony zabytków w Ministerstwie Kultury CSR. Notatka zawiera dane biograficzne i podkreśla wkład H. Hanszowej w ochronę zabytków w Czechach.

A. V o š a h l i k, *Metodika průzkumů, hodnocení a dokumentace historických urbanistických souborů z hlediska památkové péče pro potřeby územního plánování v socialistických zemích* (Metodyka badań, oceny i dokumentacji miejskich zespołów urbanistycznych z punktu widzenia ochrony zabytków i potrzeb planowania przestrzennego w krajach socjalistycznych), ss. 322–328, 9 ilustr. Artykuł jest wynikiem prac Grupy Roboczej Krajów Socjalistycznych ds. Konserwacji Zabytków Historii, Kultury i Muzealiów w ramach Komisji ds. urbanistycznych zespołów staromiejskich. Autor – koordynator tematu przedstawia poszczególne stanowiska wobec metodyki i planowania przestrzennego w Bułgarii, NRD, Polsce, ZSRR i CSRS. Wskazuje na odmienności wynikające z tradycji historycznej i kulturowej.

J. K u d r n á č, *Ochrana archeologických památek po pravěku a středověké těžbě nerostných surovin v Čechách* (Ochrona zabytków archeologicznych po pradziejowym i średniowiecznym wydobywaniu surowców mineralnych w Czechach), ss. 329–332, 6 ilustr. Artykuł przedstawia kwestie ochrony zabytków archeologicznych związanych z wydobywaniem złota i innych kruszców. Prezentacja ciekawych stanowisk archeologicznych w pasmach ochronnych w Beczowie, Szawie i Tuszimicach.

T. D i t t r i c h, J. Š k a b r a d a, P. Z a h r a d n í k, *Poznatky z průzkumu historického jádra Letňan, (Praha 9)* (Uwagi na temat badań historycznego centrum Letnian – Praga 9), ss. 333–337, 5 ilustr. Studium historyczno-urbanistyczne dawnej dzielnicy Pragi – Letnian, niegdyśiejszego folwarku i wsi.

O. B a š e o v a, *Patnáct let Mezinárodního výboru pro historické zahrady ICOMOS* (Piętnaście lat Międzynarodowego Komitetu ICOMOS ds. ogrodów historycznych), ss. 338–341, 6 ilustr. Podsumowanie dotychczasowej działalności ICOMOS/IFLA. Autorka przytacza pełny tekst Karty Florenckiej z 1981 r.

J. B á r t a, *Restaurování památek v mezinárodních souvislostech* (Restauracja zabytków w kontekście międzynarodowym), ss. 342–344. Prezentacja współczesnych kierunków działalności konserwatorskiej w kontekście udziału w pracach ICCROM i ICOM. Rola i znaczenie profesji konserwatora zabytków, jego statusu społecznego. Autor zwraca uwagę na problemy szkoleniowe.

M. N o v á k o v á - S k a l i c k á, *Aranžování květin v historických dobách* (Aranżacja kompozycji kwiatowych na przestrzeni historii), ss. 345–346, 4 ilustr. Artykuł prezentuje działalność Brneńskiego Ośrodka Ochrony Zabytków. Kompozycje kwiatowe jako jeden z elementów aranżacji wnętrz zabytkowych.

J. Ú l o v e c, *Příspěvek ke stavebním dějinám vlámského hradu* (Uwagi na temat dziejów budowlanych zamku we Włazimiu), ss. 347–348, 3 ilustr. Rys historyczny obiektu, założonego na terenie dawnej osady około 1300 r. Szczegółowe omówienie układu budowli i jej kształtu formalnego.

H. O s s e n d o r f o v á, *Právní aspekty péče o kulturní památky ve vztahu k životnímu prostředí v PLR* (Aspekty prawne ochrony zabytków w odniesieniu do otaczającego środowiska w PRL), s. 349. Materiał pochodzi z prac Grupy Robo-

czej Krajów Socjalistycznych ds. Konserwacji Zabytków Historii, Kultury i Muzealiów. Autorka omawia w nim wystąpienie T. Jaworskiego na temat ochrony zabytków w Polsce pod kątem ich związku z otaczającym środowiskiem.

Recenzje, ss. 351–352

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim.

Zeszyt 7, ss. 64, ilustr.

K. Křížová, *Rudolf Alt a interiér 19.století – akwarely ze sbírek památkových objektů* (Rudolf Alt i dziewiętnastowieczne wnętrza – akwarele ze zbiorów w zabytkowych obiektach), ss. 385–391, 12 ilustr. Obrazy R. Alta (1812–1905) stanowią dziś jedyne niekiedy świadectwo dawnych zabytków. Znakomite dokumenty ikonograficzne – ogromna rola szczegółu. Artykuł jest formą studium biograficznego zarysowanego na szerokim tle historycznym i obyczajowym. Obrazy Alta przedstawiają m.in. salony Kinskych, Lobkoviców, Biquoyów.

J. Varhaník, *Neznámý románský kostel na dolní Ohři* (Nieznany kościół romański na dolnej Ohrzi), ss. 392–396, 6 ilustr. Kościół Św. Wacława w Krzesinie pow. Litomierzycy datowany jest na IX–X w. Artykuł przedstawia rys historyczny obiektu, układ budowlany, a także problemy rekonstrukcji pierwotnych elementów więzy.

J. Čechura, *Historická analýza údajů ke stavební činnosti v bývalém dominikánském kostele v Českých Budějovicích do konce 13.století* (Analiza historyczna danych na temat działalności budowlanej w dawnym kościele dominikańskim w Czeskich Budziejowicach do końca XIII w.), ss. 397–402, 5 ilustr. Artykuł przedstawia jeden z najwybitniejszych zabytków architektury czeskiej. Studium naukowo-historyczne. Pierwsze wzmianki o kościele pochodzą z 1274 r. Dyskusyjny charakter źródeł historycznych – zdaniem autorki datą decydującą dla przemian budowlanych obiektu jest rok 1298, data poświęcenia kościoła.

L. Luštinová, *Příspěvek ke stavebnímu vývoji Prašné brány na základě inženýrsko-geologického průzkumu* (Uwagi na temat budowlanego rozwoju Prochowej Bramy w oparciu o badania inżynierskie i geologiczne), ss. 403–407, 4 ilustr. Nowe dane na temat konstrukcji Bramy Prochowej w centrum Pragi na skutek przebudowy miasta dla potrzeb metra. Sondáže geologiczne przyniosły nowe informacje na temat materiałów budowlanych, posadowienia budowli, jej wysokości pierwotnej itp.

I. Hlobil, *Počátek samostatné výuky památkové péče na Karlově univerzitě* (Początki samodzielnej dyscypliny ochrony zabytków na Uniwersytecie Karola), ss. 407–408, 1 ilustr. Notatka historyczna związana z osobami Karela Chytila (1857–1934) i Vaclava Wagnera (1893–1962) – twórców i wykładawców ochrony zabytków.

D. Josef, *Mosty na zemském hradě Pernštejně*, (Mosty na zamku w Pernsztejně), ss. 409–412, 7 ilustr. Studium naukowo-historyczne, w którym autor omawia 7 obiektów znajdujących się na terenie warownego zamku w Pernsztejně. Dokładne dane dotyczące konstrukcji obiektów zabytkowych.

Recenzje, ss. 414–415

Z literatury, s. 415

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim.

Zeszyt 8, ss. 64, ilustr.

I. Sperling, *Restaurowané fresky Jana Hiebela v kostele sv. Klimenta v Klementinu v Praze* (Odrastaurowane freski Jana Hiebela w kościele Św. Klimenta w Klementinum w Pradze), ss. 449–457, 5 ilustr. Prace restauratorskie przyniosły szereg nowych odkryć dotyczących warsztatu twórczego Hiebela. Przebadany materiał przyniósł nowe dane na temat budowy kompleksu Klementinum. Przywrócenie stanu pierwotnego malowideł – usunięcie przemalowań i tynków. Artykuł zawiera liczne dane historyczne.

J. Herout, *Problematičnost ikonografie památek v díle Bedřicha Havránka* (Problematiczna wartość ikonograficzna dzieła B. Hawranka), ss. 458–463, 5 ilustr. Malarstwo Hawranka (1821–1899) stanowi swoisty dokument epoki. Artykuł podważa ścisłość przekazu malarzkiego Hawranka, wskazuje na liczne błędy i anachronizmy.

L. Skružný, *Dílo Bedřicha Havránka jako zdroj národopisných informací* (Dzieło Bedrzicha Hawranka jako źródło informacji historycznych), ss. 464–467, 6 ilustr. Artykuł polemizuje z wystąpieniem J. Herouta. Autor podkreśla zdolność artysty do odtwarzania szczegółu architektonicznego, detalu wnętrza. Malarstwo Hawranka oddaje styl życia epoki.

J. Sehnal, *Dokumentace varhan v českých zemích po dvou letech* (Dokumentacja organów na ziemiach czeskich po dwóch latach), ss. 468–469. Artykuł przedstawia problemy dokumentacji organów na terenie Czech w latach 1984–1985. Zdokumentowano 106 obiektów. Szczegółowe dane na temat sposobu dokumentacji, m.in. wzór karty.

V. Koudelka, F. Vícha, *Obnova a provoz na státním zámku v Boskovicích* (Odnowa i wykorzystanie zamku w Boskovicach), ss. 470–472, 5 ilustr. Zamek w Boskovicach woj. południowomorawskie jest ciekawym obiektem regionu. Doobra ekspozycja wnętrz, prace konserwatorskie w parku.

J. Úlovec, *Zaniklé tvrziště v Markvarci* (Nieistniejąca twierdza w Markwarcu), ss. 473–474, 2 ilustr. Krótka notatka informacyjna na temat Markwarca na Sokolowsku. Dane historyczne z XIII w.

P. Kroupa, *K rostlinné ornamentice v architektuře 13.století* (Temat ornamentacji roślinnej w architekturze XIII w.), ss. 474–476, 4 ilustr. Studium naukowo-historyczne bogato ilustrowane przykładami z architektury czeskiej.

Nekrolog, s. 477

Recenzje, ss. 478–479

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim.

Zeszyt 9, ss. 64, ilustr.

J. Šimek, *Kulturní památky ve správě KSSPPOP Východočeského kraje* (Zabytki kultury w działalności Wojewódzkiego Ośrodka Państwowej Ochrony Zabytków i Przyrody w woj. wschodnioczeskim) ss. 513–520, 6 ilustr. Działalność Ośrodka – dane dotyczące prowadzonych prac, a zwłaszcza udostępniania obiektów i ochrony zabytkowych centrów historycznych. Liczne przykłady np. zamek w Opocznie, Chlumci. Dbalność o architekturę ludową.

Z. Dragoun, *Rotunda sv. Jana v Oboře, Příspěvek k poznání románské Prahy* (Rotunda Św. Jana w Oborze, uwagi do poznania romańskiej Pragi), ss. 521–530, 9 ilustr. Obora była jedną z przedlokacyjnych osad lewobrzeżnej Pragi. Dotychczasowe materiały na temat kościoła Św. Jana dotyczyły źródeł ikonograficznych. Studium poświęcone jest powstaniu kościoła romańskiego. Rotunda romańska z XII w. weszła w XVI w. w skład dobudowanej od strony zachodniej nawy i była prezbiterium, aż do zamknięcia kościoła w 1784 r.

M. Cogan, *SUPŠ v Turnově a její podíl na ochraně památek. Příspěvek k 100. výročí založení školy* (Szkoła w Turnowie i jej udział w ochronie zabytków – z okazji stulecia założenia), s. 531. Szkoła obróbki kamieni szlacheckich w Turnowie powstała w 1884 r. Notatka informacyjna.

M. Plaček, *Kláštevní chrám v Paulinzelle a jeho záchrana* (Kościół klasztorny w Paulinzelle i jego ochrona) ss. 532–533, 4 ilustr. Artykuł przedstawia problem ochrony zabytków w NRD na przykładzie kościoła w Paulinzelle, zabytku z XII w.

M. Mžýková, *Díla českých malířů 19.a 20.století v zámeckých sbírkách (U–Ž)*, (Dzieła malarzy czeskich XIX i XX w. w zbiorach zamkowych), ss. 534–543, 9 ilustr. Ewidencja zabytków ruchomych – dzieł malarzy czeskich XIX i XX w. w kolekcjach zamkowych. Materiał adnotowany w układzie alfabetycznym wraz z ilustracjami: H. Ullík, J. Ulmann, J. Ulmauf, J. Uprka, F. Urban, Uržidil, G. Vacek, J. Václavík, R. Vácha,

Valdštejn, Vavroušek, R. Vejrych, J. Veris, J. F. Věšin, A. Vít, F. Vittik, F. Vítovský, J. Vlček, V. Vodňanský, J. Vochoč, F. Volk, A. Volkmer, J. Votruba, Vratislav z Mitrovic, V. Vrbová-Kotrbová, R. Vydílaček, R. Vysekal, V. Vysekal, B. Wachsmann, J. Wachsmann, A. Waldhauser, F. K. Waldherr, A. V. Waraus, J. Weigel, A. Weiss, K. Wellner, Widmann, F. Wiehl, R. Wicher, Windischgrätz, A. Wolf, T. G. Wolf, K. Würbs, J. Zásche, A. Zdrázila, Zedwitz, J. Zelený, J. A. Zeyer, E. Zillich, Zichy, W. Zlamal, J. Zrzavý, J. Zumsande, F. B. Zvěřina, K. Žádník, F. Ženíšek, J. Ženíšek.

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim.

Zeszyt 10, ss. 64, ilustr.

V. Razím, *Městské opevnění Dvora Králové nad Labem. K metodice památkových konzervací* (Mury miejskie w Dworze Kralowej nad Łabą. W kwestii metodyki konserwacji zabytków), ss. 577–588, 21 ilustr. Miasto Dwór Kralowej należy do najmniej znanych pod względem zbadania jego dziejów. Rys historyczny, prezentacja układu fortyfikacji miejskich i ich roli w życiu miasta. Opis zachowanych reliktów fortyfikacji (bramy, mury). Analiza problemów konstrukcyjnych i materiałowych.

P. Koukal, *Oprava a restaurování historických varhan v Nové Říši* (Naprawa i restauracja historycznych organów w Nowej Rżyszi), ss. 589–592, 1 ilustr. Artykuł prezentuje dokładny opis obiektu, który powstał w latach 1764–1765 w pracowni B. Semráda. Przebieg prac restauratorskich.

A. Kubíková, *Zaniklá českokrumlovská knížecí zahrada na Novém Městě* (Zaginiony książęcy ogród na Nowym Mieście w Czeskim Krumlowie), ss. 593–594. Ogród przeżywał swój rozkwit na przełomie XVII i XVIII w. Rys historyczny z podaniem roślinności pielęgnowanej w ogrodzie.

J. Sommer, *Ke stavební podobě gotických kostelů s chórovou věží ve východní části středních Čech* (W kwestii kościołów gotyckich z wieżą po stronie chóru, obiekty we wschodniej części Czech środkowych), ss. 595–602, 17 ilustr. Studium naukowo-historyczne prezentujące liczne obiekty, które, jak dotąd, nie były przedmiotem szczegółowych badań historyków sztuki. Przykłady kościołów z Koszetic, Welimia, Cyrkwicy.

V. Váňá, *Turistická sezóna na památkových objektech ČSR v roce 1985* (Sezon turystyczny w obiektach zabytkowych w CSR w 1985 r.) ss. 603–604. Analiza udostępniania obiektów zabytkowych w Czeskiej Republice Socjalistycznej w 1985 r. Dane statystyczne.

Recenzje, s. 607.

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim.

oprac. Magdalena Gumkowska

Kurt Frein, Jan Meissner, *Burgen am Rhein* (Zamki nadreńskie). „Bildatlas Spezial” z. 9 HB. Velags- und Vertriebsgesellschaft mbH, Harksheider Verlagsgesellschaft mbH Nordstedt 1983, 113 ss., 141 il. (128 il. kol).

Dziewiąty numer seryjnego wydawnictwa „Bildatlas Spezial” poświęcony jest zamkom obronnym zlokalizowanym po obu stronach Renu, między Bonn i Moguncją. Autorzy pracy, dobrze znający problematykę ochrony zabytków, a zamków nadreńskich w szczególności, w sposób zwięzły i skondensowany zapoznają czytelnika z historią zamków nadreńskich i ich stanem obecnym, a także wykorzystaniem.

Wysoki poziom edytorski wydawnictwa i sposób podawania informacji przez autorów sprawiają, że opracowanie to jest interesujące także dla czytelnika spoza kręgu kultury niemieckojęzycznej.

Zeszyt składa się z dwóch części: opisowej i dokumentacyjnej. Część opisowa, poza informacjami historycznymi i ogólnymi, zawiera skrócony lub bardziej szczegółowy opis 59 obiektów oraz wzmianki o innych obiektach. Część druga – dokumentacyjna – wymienia 101 obiektów. Przy każdym obiekcie podany jest czas budowy, dane o przebudowie lub zniszczeniu, sposób użytkowania i właściciel. Czasem dodatkowo zamieszczone jest zdjęcie obiektu, którego brak w części ogólnej. Na uwagę zasługuje zestaw fotografii przedsta-

wiających stan obecny (124) oraz reprodukcji starych zdjęć.

Na tym odcinku Ren płynie wśród wzniesień skalnych lub zalesionych stwarzających w przeszłości dogodne warunki obronne.

Zamki nadreńskie należą do zespołu najstarszych średniowiecznych budowli tego typu na północ od Alp, skutecznie konkurując z zamkami alpejskimi. Ich powstanie wiąże się z historycznym szlakiem komunikacyjnym i handlowym jeszcze z czasów rzymskich. Tędy szły legiony rzymskie na podbój Galii, a w ślad za nimi rzymska kultura i handel¹.

Kilka wieków później tymi samymi szlakami, choć w odwrotnym kierunku, ruszyła nawała barbarzyńskich Germanów na podbój Italii. I wreszcie w początkach drugiego tysiąclecia tędy również prowadziła „droga cesarska” łącząca Nadrenię z Lombardią, wówczas najbardziej kulturowo dojrzałych obszarów Niemiec i Włoch.

W 843 r. powstało państwo niemieckie. W czasach karolińskich (w Niemczech do początków X w.) zadaniem Palatynów Bonn i Kolonii było zarządzanie dobrami królewskimi i ich obrona. Angażowani w tym celu rycerze wraz ze swoimi drużynami zaczęli osiedlać się w najbardziej dogodnych do tego miejscach². Na przełomie X i XI w. nadania przenoszą się na popieczników i koligatów kolejnych władców. Wykształceniu się systemu władzy świeckiej towarzyszyło drobniogłowe zróżnicowanie drabiny feudalnej, a w rezultacie krzyżowania się różnych wpływów tendencje separatystyczne księstw plemiennych. Wytworzyła się tu mozaika polityczna księstw i księstewek, niepodobna do żadnej innej części Niemiec.

Począwszy od XI w. najbardziej intratnym przywilejem nadawanym przez suwerena było prawo poboru cła, w tym wypadku na Renie. Początkowo rzadki przywilej upowszechnił się, o czym świadczy fakt, że o ile w końcu XII w. na odcinku między Kolonią i Moguncją było 19 stacji celnych, to w połowie XIII w. liczba ich wzrosła do 39. Obdarowani przywilejem dla zabezpieczenia swoich interesów budowali również umocnienia forteczne, niekiedy po obu stronach rzeki, wraz ze strzeżoną przegradą (m.in. zamki „Gutenfels”, „Kaub”, „Stahleck” oraz należące do biskupów Moguncji „Ehrenfels”, „Mauseturm” i „Klopp”).

W rezultacie wykształcił się ciąg zamków, których pozostałości w takiej czy innej formie są do dziś widoczne³. Obecnie na 155 km odcinku Renu między Bonn i Moguncją po obu stronach rzeki można doliczyć się około 100 znajdujących się w różnym stanie zamków historycznych. Jak stwierdzają autorzy monografii, co 2 km natrafić można na ich pozostałości⁴.

Niezależnie od stanu ich zachowania, wartości historyczno-architektoniczne i wyglądu niemal wszystkie tworzą mocne akcenty krajobrazowe w górskim otoczeniu doliny.

Rodowód historyczny większości zachowanych obiektów sięga XI–XIII w. Co prawda w XIV w. powstały jeszcze niektóre, ale począwszy od XV w. zaczyna się upadek jednych (czasem zupełny zanik), przebudowa innych, a nowe pojawiają się sporadycznie. Te ostatnie budowane były w stylach epok renesansu, baroku czy później neoklasycyzmu. Istniejąca obecnie „mieszanka stylów” z reguły wywodzi się z nawet kilkakrotnej przebudowy. Niektóre zamki znalazły trwałe miejsce w historii Niemiec (np. „Kaiserpfalz” wywodzący się od Karola Wielkiego). Ze względu na stan zachowania dla uproszczenia podzielono wszystkie obiekty na 2 grupy:

- 1) obiekty historyczne obecnie użytkowane (ok. 60),
- 2) obiekty zachowane w formie ruin (ok. 40).

W grupie obiektów użytkowanych na uwagę zasługują wartości architektoniczne, historyczne, sposób użytkowania i w pewnym sensie forma własności rzutuująca na sposób zachowania i użytkowania. Nie sposób w krótkiej recenzji – na podstawie opisu i zdjęć, fragmentarycznych wrażeń wizualnych – ocenić ich wartość architektoniczną; łatwiej – wartość historyczną. Pod tym względem najprostszy podział sprowadza się do wyodrębnienia trzech grup:

1. Obiekty wcale albo nieznacznie zniszczone w ciągu wieków, a ich obecny wygląd jest wynikiem rozbudowy lub przebudowy.

¹ Na marginesie dodajmy, że średniowieczna kopia rzymskiej mapy *Pentigner Tabula*, znajdująca się obecnie w Wiedniu, przedstawia miasta nadreńskie jako główne miasta w podbitym kraju.

² Henryk I zwany Ptasznikiem, koronowany w 916 r., uznał dolinę Renu, a zwłaszcza odcinek między Moguncją i Kolonią, za rdzeń swego królestwa.

³ Do zniszczenia wielu zamków przyczyniła się wojna trzydziestoletnia.

⁴ Rozmieszczenie pozostałości historycznej zabudowy przedstawia załączona mapa.